

Іржі Марван

Північнослов'янський
контекст
української
словозміни

AUSTRALIA AND NEW ZEALAND SLAVISTS' ASSOCIATION

NINTH INTERNATIONAL CONGRESS OF SLAVISTS

— KIEV, SEPTEMBER, 1983 —

J. MARVAN

**THE NORTH SLAVIC CONTEXT
OF UKRAINIAN INFLECTION**

«KNYHA» PUBLISHERS

Adelaide — 1983 — Melbourne

**ОБ'ЄДНАННЯ СЛАВІСТІВ
В АВСТРАЛІЇ І НОВІЙ ЗЕЛАНДІЇ**

**ДЕВ'ЯТИЙ МІЖНАРОДНИЙ КОНГРЕС СЛАВІСТІВ
— КИЇВ, ВЕРЕСЕНЬ 1983 —**

Уржі МАРВАН

**ПІВНІЧНОСЛОВ'ЯНСЬКИЙ КОНТЕКСТ
УКРАЇНСЬКОЇ СЛОВОЗМІНИ**

В-во «КНИГА»

Аделаїда — 1983 — Мельборн

Проф. Іржі Марван — від 1973 р. очолює Відділ Славістики, Університету ім. Монаша в Мельбурні (Австралія). Цікавиться проблемами граматики слов'янських та балтійських мов, зокрема теоретичними основами словозміни, і опублікував у цій галузі понад 60 праць, у цьому числі монографії «*Prehistoric Slavic Contractions*», «*Modern Lithuanian Declension*» та інші. Марван був також університетським викладачем слов'янських та балтійських мов у Швеції (Упсала й Стокгольм 1963 - 67) та в Сполучених Штатах (Орегон 1966 - 69; Каліфорнія 1969-1972; Пенсильванія 1972 - 73).

ISBN 0 9592547 0 6

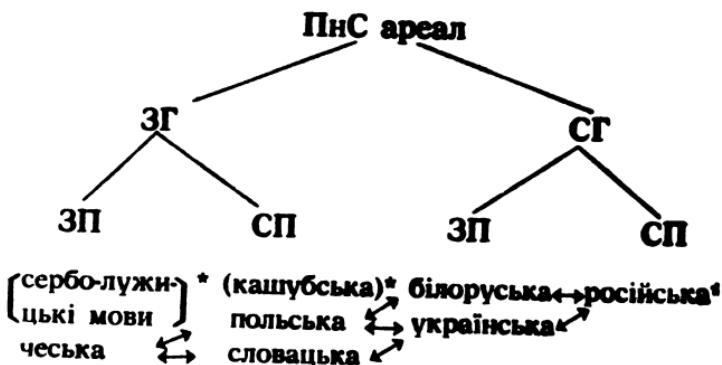
АВТОРСЬКІ ПРАВА ЗАСТЕРЕЖЕНИ
© J. MARVAN, MELBOURNE, 1983

PRINTED IN AUSTRALIA BY
M. CIURAK, ADELAIDE, SOUTH AUSTRALIA
ДРУК: М. ЦЮРАК, АДЕЛАЇДА, ПІВДЕННА АВСТРАЛІЯ

1. ПІВНІЧНОСЛОВ'ЯНСЬКИЙ АРЕАЛ

Північнослов'янський (далі ПнС) мовний ареал постає та формується внаслідок колонізації Панномії уграми в 9 - 10 ст. та втрати територіального контакту південнослов'янського ареалу з рештою слов'янських мов. У цьому періоді обидва мовні ареали, тобто північний та південний, виявляють уже певну внутрішню диференціацію, яка, однак, не порушила їхнього генетичного характеру та здатності, на його підставі, до внутріареальної реінтеграції^{*}.

ПнС ареал, як відомо, далі розпадається горизонтально на західну та східну групи (ЗГ та СГ), які аналогічно розпадаються на західні та східні підгрупи (ЗП та СП) та мови таким чином:

* Див. вип.

Схема 1

Послідовно горизонтальний розподіл у даний схемі дає таку інформацію:

- (I) Сукупність усіх ПнС мов — ланцюгоподібний ареал (мовний союз³), в якім
- чеська та російська мови — крайні ланки;
 - решта мов — проміжні (посередні або центральні) ланки.
- (II) З огляду на горизонтальний характер даного ланцюга — по осі захід - схід:
- горизонтальні стрілки в кожнім стовпці відображають примарні відношення даного горизонтального ареалу;
 - напівгоризонтальні (тобто діагональні) стрілки відображають секундарні (доповняльні) відношення в даному ареалі, завдяки яким вісь захід - схід виявляє доповняльний напрям осі південь - північ;
 - вертикальні стрілки відображають відношення, які можна інтерпретувати тільки в зв'язку з сусідніми горизонтальними і напівгоризонтальними відношеннями.
- (III) З огляду на вирішальну функцію горизонтальних відношень у ПнС ареалі (див. (II)a): слід зауважити, що
- його принципіальним внутріареальним відношенням, яке об'єднує його західний та східний компоненти (ЗГ та СГ в схемі 1), є горизонтальне відношення між ланками польська — українська мови;
 - доповняльними відношеннями є відношення польська — білоруська мови та словацька — українська мови.

- (IV) У відношенні південного ареалу до ПнС спостерігаються такі кореляції:
- а) болгарська мова стоїть найближче до російської мови;
 - б) сербо-хорватська мова стоїть найближче до словацької, серед СГ — до української мови;
 - в) словенська мова стоїть найближче до словацької та чеської мов.

2. СЛОВОЗМІНА Й ГЕНЕТИЧНІ КОНТАКТИ, ХАРАКТЕР ІЇ ІЗОГЛОС

В ареальних контактах можуть брати участь і генетично неспоріднені мови. Виником таких контактів бувають секундарні (мовні) союзи, ознакою яких можуть бути не тільки спільні риси в галузі лексики та семантики, але також у фонетиці та фонології, синтаксу й навіть словотворові. Проте такі контакти не породжують спільніх словозмінних (флективних) рис, які можуть виникнути тільки в наслідок тісної генетичної спорідненості даних мов. Розглядаючи контакти ПнС мов, ця стаття цікавиться розвитком їхніх генетичних зв'язків, отже зосереджується на рисах словозмінних.

Для встановлення границь словозміни в контексті суміжних дисциплін уживаються два критерії — критерій парадигменності та критерій однослівності. Перший критерій встановлює границю між словозміною та словотвором, другий — між формами синтетичними (*знаю, знатиму*) та аналітичними (*я знав, буду*)

знати). Важливість такого відмежування випливає з факту, що на відміну від словозміни, обидві суміжні області можуть зазнавати впливу негенетичних контактів.

Існує розряд словозмінних рис, які є спільні для української (далі УМ) та інших мов СГ і які творять, таким чином, диференціальну ознаку цієї групи. Поруч з ними є й такі риси, які в контексті СГ становлять диференціальну ознаку УМ. Ці риси або є або не є спільні для мов ЗГ; в останнім випадку слід говорити про розряд чисто диференціальних рис УМ.

В цій статті розглянемо всі три розряди на підставі категорії істот/неістот, у якій ПнС мови виявляють виразну диференційованість.

3. КАТЕГОРІЯ ІСТОТ/НЕІСТОТ

Сукупність усіх іменників можна за категорією істот/неістот та їхніми підкатегоріями поділити таким чином:

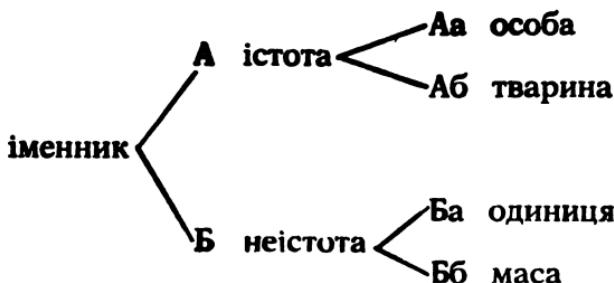

Схема 2

Тоді, як російська й у великій мірі також білоруська мови виявляють тільки протиставлення А : Б, решта ПнС мов уживає протиставлення а : б, застосовуючи спеціальні словозмінні морфеми, які в такій функції або були загальнослов'янською ознакою (далі СО = спільна ознака в сх. 3), або які є продуктом нових контактів (НО = нова ознака в схемі 3). Розгляньмо наступних сім рис:

чином:

риса	чес.	слов.	пвл.	укр.	бр.	рос.	СО/НО*
1 паралігма <i>теля</i>	А	А	А	А(+Ба)	А	—	СО
2 кінчний відм.	А	—	А(а)	А(а)	(Аа)	—	СО
3 ім. чол. р. на -о	—	Аа	Аа	А	(Аа)	—	НО
4 род. від. на -у	Б	Б	Б	Бб	(Бб)	(Бб?)	НО
5 дав. від. на -ові	Аа	Аа	А+Б	А+Б	—	—	НО
6 множ. <i>пан-ове</i>	Аа	Аа	Аа	(Аа)	—	—	НО
7 знах. множ. <i>бик-и</i>	А	Аб	Аб	Аб	Аб	—	СО

* Нормально невідома в південних мовах

Схема 3

Схема 3 дає наступну інформацію:

- (I) Щодо розподілу рис 1 — 7 та їхньої функції для встановлення нових генетичних відносин слід зауважити, що:
- загальнослов'янські риси (СО), за винятком р. 7, зберігаються теж у південних мовах; тому, що вони успадковані, («консервативні»), тобто виявляють тільки спільне походження, вони не можуть бути доказом активного формування нових генетичних відносин;
 - нові риси (НО), за певним винятком р. 3, в південних мовах не зустрічають-

ся; вони відображають нові словозмінні категорії, що повстали після занепаду загальнослов'янського періоду і тому є ознакою нових («живих») генетичних відносин між мовами, в яких вони зустрічаються.

- (II) Щодо УМ, слід зауважити, що:
- a) з одного боку, певні нові («живі») генетичні риси об'єднують УМ з західнослов'янським ареалом, однак,
 - b) кожна така риса, поруч із конститутивним складником, що становить її загальну характеристику, спільну для всіх наведених мов, виявляє й складник, що є диференціальною ознакою УМ. Так, напр., риса 1 (парадигма *теля*) є в ЗГ типова тільки для категорії Аб (тварин), а в УМ вона поширюється так само на категорії Аа — особа (*хлоп'я, байстрия, княжа, татарча, молодята*) та Ба — одиничні неістоти (*рученя, горня, коліща, лещата*). Аналогічно нова риса 3, що в мовах польській (*Stanio, stryjcio*) та словацькій (*Jalo, ujo*) нормально обмежена тільки категорією Аа — особа, в УМ таких обмежень не зазнає, порів. кат. Аб (*соловейко, Мишко, соколонько*) та Ба (*Дніпро, вітрясько, місяченько*);
 - c) диференціальний компонент зумовляється структурною специфікою УМ. Протиставлення Ба : Бб (одиниця: маса), що зустрічається майже виключно в УМ, знаходить свій відповідник у новій, типовій для УМ морфологічній опозиції категорій сингулятивності :

*волос — волос-ина, люди — люд-ина,
пір'я — пір'-іна, картопля — картопл-
ина та збірності: волос — волосся, мо-
тузка — мотуззя, перо — пір'я, кар-
топлина — картоплинн-я.*

Зосередимось тепер на рисі 4, в якій сингулятивність-збірність інтерпретується як про-
тиставлення одиниця-маса і в якій дане проти-
ставлення виявляється засобами безперечно
словозмінними, тобто опозицією закінчень *-a*:
-у типу *волос-a — волос-у*.⁴

4. СЛОВОЗМІННА ОПОЗИЦІЯ род. в. Ba -a/Бб -у

- (I) Протиставлення *-a/u* в родовому відм. чо-
ловічого роду є за сх. 3 новою ознакою
(НО), що відрізняє ПнС ареал від півден-
них мов.
- (II) Дане протиставлення є типове для цілого
ПнС ареалу, тобто на відміну від других
рис в сх. 3 також для російської мови, в
якій однак воно займає зовсім іншу пози-
цію ніж у решті мов. Передусім закінчен-
ня *-у* тут не має самостійного статусу, як у
других мовах, тому що його присутність
у парадигмі зумовляється співіснуванням
закінчення *-a*. В додаток до того дане за-
кінчення тут виявляє виразну тенденцію
до зникнення,⁵ тимчасом як у решті мов
— які будемо називати залишковим аре-
алом — воно має характер живої та дуже
динамічної риси.
- (III) У залишковім ареалі, тобто в усіх ПнС
мовах крім російської, дане протиставлен-
ня є диференціальною рисою неістот, яка

— за певними обмеженнями в білоруській мові⁷ — є високо продуктивна. Проте серед неістот є й такі, які або вживають виключно закінчення *-a* (тип Ба), або виявляють хитання типу укр. *стіл* — *стол-á/стól-u*. Порів. також *двір, міст, полк, паркан, стід* тощо, див. Рusanівський, стор. 101.

Загально говорячи, закінчення *-a/-u* є ознакою протиставлення категорії істота : неістота (А : Б), проте границя функціонування цих закінчень не проходить між обома категоріями, а *всередині* категорії неістот. Неістоти (кат. Б), що вживають виключно закінчення *-u*, визначено в сх. 3 як категорію маси (кат. Бб). Спеціалісти сходяться на тому, що загальна дефініція даної категорії майже неможлива.⁸ Це твердження містить у собі два парадокси.

Перший парадокс полягає в тому, що дане закінчення *-u* — безперечно явище словозміни, яка повинна визначатися високою регулярністю та здатністю до узагальнення (автоматичність у Токарського, стор. 27).

Другий парадокс — це вживання чисто семантичних (неграматичних) критеріїв для встановлення словозмінної опозиції Ба : Бб. Звичайно, існує й протилежний, т. зв. описовий підхід, тобто визнання закінчення *-u* чисто граматичною категорією, яка керується не правилами, а фактами («почуття» в Ружічки, порів. вин. 8).

(IV) Завдяки чіткій диференціації протиставлення Ба : Бб в УМ існує ще інше рішення. Немає сумніву, що в цій опозиції є по-

залингвістичні коннотації («семантика дійного світу»), але такі коннотації виявляють майже всі словозмінні категорії — число, особа, ступені порівняння. Суть питання в тім, чи такі коннотації є здатні до граматикалізації (точніше «флективизації»), іншими словами, чи на підставі по-залингвістичних фактів можуть зформуватися та відокремитися факти чисто лінгвістичні, тобто словозмінні.

У цілім залишковім ареалі є можливий перший ступінь відокремлення (граматикалізації), в якім закінчення *-у* набуває характеру словозмінної властивості.'

В УМ, на відміну від решти мов, існує активна тенденція до встановлення другого степеня відокремлення (граматикалізації), в якій функціональна опозиція *-a/-y* співіснує в одному іменникові, формуючи, таким чином, словозмінну ознаку,¹⁰ порів., напр., *олос*: *-a/-y*, «волосина, волосся», *Туніс*: *-a/-y* («місто/країна») тощо.

(V) Розглядаючи словозмінну ознакоу *-у*, важливо ще раз підкреслити, що вона не відноситься до опозиції А : Б тому, що:

- a) пара, членами якої є категорії А й Ба (= одиниця), опозиції в закінченні не виявляє — порів. пару *Aa : Ba* (*самостріл, агент, радикал*) та пару *Ab : Ba* (*деркач, червень, гриф*);
- б) пара, складником якої є А й Бб, хоч і таку опозицію виявляє — порів. пару *Aa : Bb* (*дух, тип, оригінал, талант, Альберт* — «*Aa ім'я, Bb озеро*»), пару *Ab : Bb* (*дрік, кит*) й навіть опозицію *Aa/Ba:Bb* (*універсал* «*людина/прист-*

- рій : документ») — проте така опозиція є надлишкова тому, що їй у сх. 2 передує опозиція А : Б;
- в) поруч з справньою опозицією *-a/-y* існує також уявна опозиція омонімів: вони є окремими одиницями, тобто іменниками із словозмінною властивістю, а не ознакою *-a/-y*, порів., напр., Аа : Бб (*титан*), Аб : Бб (*мул, тур, терміт*), Ба:Бб (*вихор, примус*, див. Додаток, ознака О).
- (VI) Корпус Додатку (див.) з близько 100 прикладами словозмінної ознаки Ба *-a* : Бб *-y* (ознака Г) показує, що вона не тільки живий, але й дуже динамічний складник відповідної парадигми. Його системне закріплення в структурі сучасної УМ відображається в наступних процесах:
- а) дана ознака регулярно вживається в таких «свіжих» одиницях, якими є зачіщення (*проспект, спінінг*), включаючи географічні, часто екзотичні назви (*Абакан, Занзібар, Хінган*); така регулярність та автоматичність застосування закінчень *-a/-y* вказує, що вони є словозмінною категорією, див. (III);
- б) автоматичний процес формування відсутнього члена пари *-a/-y* здійснюється в обох напрямках, тобто Ба *-a* до Бб *-y* (*лист, камінь, трамвай, Рим, Сінгапур*) та Бб *-y* до Ба *-a* (*звук, чавун, гніт, Балхаш*); проте є й випадки, де таке ясне відношення не виявляється (*волос, житняк, сирок, проспект, Вашингтон*);

в) опозиція **Ба** : **Бб** є типовий випадок словозмінного процесу квантифікації, що є найзагальнішою рисою української та взагалі європейської словозміни; вона виявляється в серії аналогічних протиставлень зі словозмінною характеристикою, напр.:

Ба (одиниця) = одніна, сингулярність (тип *волосина*), перша особа, доконане дієслово тощо.

Бб (єдність, маса) = множина, збірність (тип *волосся*), друга й третя особа, недоконане дієслово тощо.

5. ВИСНОВКИ

Північнослов'янський мовний ареал — це чанцюгоподібна структура живих генетичних процесів, у яких можуть брати участь усі або лише деякі суміжні мови обох груп — східнослов'янської та західнослов'янської (див. сх.1). Зосереджуючись на словозмінних процесах, що можуть бути тільки ознакою генетичних відношень, стаття докладніше розглядає протиставлення істот/неістот як типову словозмінну категорію даного ареалу (див. сх. 2).

Чевні риси розгляданого протиставлення (закінчення -у в род. відм.) відокремлюють цілий ареал від слов'янського півдня — проте живі процеси зосереджуються тільки в певних мовах даного ареалу, зокрема в українській та західнослов'янських мовах.

Особливо типове для генетичних відношень у даному ареалі є вживання закінчення -у в род. відм. (риса 4 в сх. 3):

- a) у західнослов'янських мовах ця словозмінна риса дійшла тільки до першої стадії граматикалізації, в якій дистрибуція закінчень -а/-у є *властивістю* даного слова (порів. вин. 9), тимчасом як
- b) в українській мові вона дійшла до другої стадії граматикалізації, в якій обидва закінчення, співіснуючи в одній парадигмі, утворюють нову словозмінну (внутріпарадигменну) *ознаку* (порів. вин. 10).

Таким чином слід зробити висновок, що **українська мова зберегла з усіма суміжними північнослов'янськими мовами генетичний**

контакт та створила з ним ареал, що є здатний до нових генетичних процесів. Притому такі процеси, хоч вони існують і в других мовах, відображають специфічну структуру української мови.

Ось чому їхне вивчення не лише сприяє глибшому розумінню української мовної системи, та системи суміжних слов'янських мов, але має й загально лінгвістичне значення.

В и н о с к и

¹ Див., напр., Коломієць: «суміжні слов'янські народи вступали у більш менш стійкі контакти... Це вело до виникнення... ряду спільніх ознак ... споконвічна близькість ... знаходить своє продовження в новому їх зближенні» (стор. 68). Автор також вказує, що крім традиційного розподілу на три групи «усі слов'янські мови поділяються на інші дві групи: меншу — південну і більшу — північну, яка об'єднує в собі всі східнослов'янські і західнослов'янські мови» (стор. 67).

² Стаття, зосереджуючись на головних стандартних («літературних») мовах, не розглядає таких теоретично цікавих систем, як сербо-лужицькі мови, кашубська мова, північно- та південно-російський діалектальний арсенал тощо.

³ Важлива та теоретично цікава концепція непереривного ланцюга, яку двадцять років тому висунено на основі даних у певних тихоокеанських мовах (див. Вурм - Лейкокк), здобула собі вже визнання серед представників загальної лінгвстики (Про застосування до ПнС див. Басай).

Важливим досягненням концепції мовного ланцюга слід вважати спостереження, за яким суміжні ланки ланцюга, тобто сусідні мови, є взаємно зрозумілі, проте таке взаємозрозуміння послаблюється та навіть поступово зникає в міру того, як віддалъ між двома даними ланками (мовами) зростає.

- На підставі того, що обидві наведені категорії вживають суфіксальні експоненти (синг. *-ина*, збір. *-(i)a*), їх за традицією відносять до словотвору. Проте, є й словозмінні категорії, що вживають послідовно афікси, як, напр., ступені порівняння; тому опозиція сингулятивність : збірність, що тісно зв'язана із словозмінною категорією числа, може розглядатися так само з точки зору словозміни, пор. далі 4. (V) в.
- Для корпусу див. Додаток до нашої статті, що подає понад 120 таких опозицій.
- Див. Шведова (стор. 487) та Горбачевіч (стор. 170 - 173).
- Тут маються однак на увазі не якісні, але скоріш кількісні обмеження тому, що білоруська мова розділяє головні риси даної опозиції з рештою залишкового ареалу. Так у білорусько - російських опозиціях типу *iдэал-у* — *идеал-a*, *флот-у* — *флот-a*, *цэмент-у* — *цемент-a*, *iдэалізм-у* — *идеализм-a* тощо (пор. Юрзинець відповідно до Юргелевіча стор. 177 та 178) спостерігаємо, що білоруські форми мають ПнС, а російські форми — південнослов'янські відповідники.
- Порів., напр., Токарський стор. 56 та Ружичка (ред.): «... точних правил немає, найліпший критерій — почуття(!)» стор. 91.
- Словозмінна властивість (парадигменна константа) — це постійна риса даного словозмінного слова, як рід у іменниках та число (множина) в стандартних (кількісних) числівниках типу *два*, *n'ятеро*, *кілька*.

¹⁰ Словозмінна ознака (змінна величина парадигми) — це риса здібна розрізняти (диференціювати) дві різні форми того ж самого словозмінного слова, напр., число в іменниках (однина — множина), рід у прикметниках і т. д.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Басай M. Basaj: *Uwagi o badaniu wpływów czeskich na języki ruskie*, «*Slavia orientalis*», t. XVII, стор. 207 - 211.
- Вурм - Лейкокк S. A. Wurm and D. C. Laycock: *The question of language and dialect in New Guinea*, «*Oceania*», 32/2, 1961, стор. 128 - 143.
- Гавранек - Єдлічка B. Havránek, A. Jedlička: *Česká mluvnice*, Praha 1960.
- Горбачевіч К. С. Горбачевич: *Изменение русского литературного языка*, Ленинград, 1971.
- Коломієць В. Т. Коломієць: *Мовна спорідненість слов'янських народів*. «*Мова, людина, суспільство*», відп. ред. В. М. Русанівський, Київ, 1977, стор. 60 - 68.
- Ружічка K. Ružička, red.: *Morfológia slovenského jazyka*. Bratislava, 1966.
- Русанівський В. М. Русанівський, відп. ред. *Сучасна українська мова. Морфологія*, Київ, 1969.

Токарський	Jan Tokarski: <i>Fleksja polska</i> Warszawa, 1973.
Шведова	<i>Русская грамматика</i> , т. 1, глав. ред. Н. Ю. Шведова, Москва, 1980.
Юргелевіч	П. Я. Юргелевіч: <i>Курс сучаснай беларускай мовы</i> , Мінск, 1974.

С л о в н и к и (дані наведених словників ужито в додатку)

Українська літературна вимова і наголос,
відп. ред. М. А. Жовтобрюх, Київ, 1973

Українсько-російський словник,
відп. редактори: Л. С. Паламарчук,
Л. Т. Скрипник. Вид. 3-те, Київ, 1975

ДОДАТОК: ПРОТИСТАВЛЕННЯ Ба:Бб
 (Неістоти чол. р., розрізнені за признаком род. відм. -а/-у*)

	-а	-у	
<i>Абакан</i>	місто	річка	Г
<i>акт</i>	документ	дія	Г
<i>Алжір</i>	місто	держава	Г
<i>алмáз</i>	інструмент	матеріал	Г
<i>аніс</i>	яблуко	рослина	Г
<i>апарат</i>	інструмент	установа	Г
<i>артíкул, -кýл</i>	розділ	прийом	
<i>бал</i>	од-ця виміру	банкет	О
<i>Балхаш</i>	місто	озero	Г
<i>бар</i>	од-ця тиску	ресторан	О
<i>Беліз</i>	місто	країна	Г
<i>берест</i>	дерево	кора	Г
<i>блок</i>	механізм	угруповання	
<i>бор</i>	інструмент	елемент	О
<i>biр, бору</i>		ліс	О
<i>борт</i>	край	бк корабля	Г
<i>Бранденбург</i>	місто	провінція	Г
<i>бубон, бубн-а/-у</i>	інструмент	хвороба	О
<i>бум</i>	знаряддя	сенсація	О
<i>бунт</i>	тюк	заколот	О
<i>буряк</i>	один	збірн.	О
<i>буфет</i>	мебель	закусочна	Г
<i>бал</i>	циліндр	хвиля	Г
		нитки	Г
<i>Вашінгтон</i>	місто	штат	Г
<i>вихор, вихр-а/-у</i>	чуб	вітер	О
<i>волос</i>	волосина	волосся, шерсть	Г

* Скорочення: од-ця = одиниця, ч-на = частина,
 Г/О = відношення граматичне або омонімне

<i>Гайдараабад</i>	місто	штат	Г
<i>галун</i>	нашивка	сіль	О
<i>Гамбург</i>	місто	земля	Г
<i>Гібральтар</i>	місто	університет	Г
<i>Гарвард</i>	місто	протока	Г
<i>гніт, -а/-у</i> (<i>гніт, гнатá</i>)	механізм	утиск	Г
<i>дзвін, вон-а/-у</i>	стрічка		О
<i>екіпаж</i>	знаряддя	звук	Г
<i>електрон</i>	карета	команда	О
<i>жарт</i>	ч-на атома	сплав	Г
<i>житняк</i>	п'єса	витівка	Г
<i>залізняк</i>	хліб	рослина	Г
<i>залізняк</i>	од-ця	маса (рослина)	Г
<i>Зальцбург</i>	казан	мінерал	Г
<i>Занзібар</i>	місто	земля	Г
<i>звук</i>	місто	країна	Г
<i>інструмент</i>	мовна од-ця	акустична од-ця	Г
<i>ірис : iрýс</i>	од-ця	група	Г
<i>Ішим</i>	ч-на ока	цукерка	О
<i>Кабул</i>	місто	річка	Г
<i>камінь, ен-я ю</i>	місто	річка	Г
<i>клуб</i>	од-ця	маса, матерія	Г
<i>коловорот</i>	стегно	організація	О
<i>кремінь, ен-я ю</i>	свердел	вихор, вир	Г
<i>крекінг</i>	од-ця	маса	Г
<i>крос</i>	установа	процес	Г
<i>кросинг</i>	термін	гонки	Г
<i>круп</i>	механізм	гонки	Г
<i>курай, -ая -аю</i>	крижі коня	хвороба	О
<i>лан</i>	інструмент	рослина	Г
<i>лист, -и/-у</i>	грош. од-ця	поле	О
	листок,		
	папірець	листя	Г
<i>листопад</i>	місяць	опад. листя	Г

<i>лівер</i>	нанос	страва	О
<i>лом</i>	інструмент	матерія	Г
<i>Люксембург</i>	місто	країна	Г
<i>миртен</i>	піч	материал	Г
<i>мат</i>	поразка	тъмяність	О
<i>механізм</i>	пристрій	теорія	Г
<i>морг</i>	од-ця міри	покійницька	О
<i>мокрець</i>	рослина	хвороба	
<i>Нью Йорк</i>	місто	штат	Г
<i>образ</i>	ікона	постать	Г
<i>обріз</i>	гвинтівка	край	Г
<i>Оксфорд</i>	місто	університет	Г
<i>орган</i>	ч. організму	установа	Г
<i>орган</i>	інструмент	організація	О
<i>орден</i>	відзнака	захоплення	О
<i>пал</i>	щогла	материал	Г
<i>папір, папер-</i>	документ	цукерка	О
<i>пат</i>	нічия	міністерство оборо- ни США	
<i>пентагон, П-</i>	п'ятикутник	рід*	Г
<i>плід, плод-а/-у</i>	фрукт	морозиво	О
<i>пломбір</i>	пристрій	тканина	О
<i>плюс</i>	знак	ваблення	Г
<i>потяг</i>	поїзд	зона	Г
<i>пояс</i>	пасок	силування	О
<i>примус</i>	прилад	план	О
<i>проспект</i>	вулиця	річка	Г
<i>прут, П-</i>	лозина	пух	
<i>пушок, шк-а -у</i>	пуховка	претензія	Г
<i>рахунок, нк-а -у</i>	документ	зворотний бік	Г
<i>реверс</i>	механізм	зобов'язання	О
<i>регистр</i>	регулятор	група звуків	Г

* Пор.: *Ні роду, ні плоду.*

<i>ремінь, ...ен-я/-ю</i>	пояс		Г
<i>рентген</i>	апарат	проміння	Г
<i>Рим</i>	місто	держава	Г
<i>риф</i>	отвір у парусі	морська скеля	О
<i>ріг, рог-а/-у</i>	ч. тварини	кут вулиці	
	інструмент	матеріал	Г
<i>рій, роя/рою</i>	-я (бджіл)	-ю (думок)	Г
<i>рол</i>	вал	сувій	Г
<i>самохід, од-а -у</i>	машина	рух	Г
<i>сафлор</i>	барва	рослина	Г
<i>сирок, ...рк-а/-у</i>	продукт	малий сир	Г
<i>сичуг</i>	ч-на шлунка	страва	Г
<i>Сінгапур</i>	місто	країна	Г
<i>скат</i>	колесо	штрек	Г
<i>спінінг</i>	вудочка	способ вудіння	
<i>стан</i>	машина	місце стоянки	Г
<i>талант</i>	од-ця ваги	здібність	О
<i>термін</i>	слово	строк	Г
<i>тик</i>	дерево	матеріал	Г
<i>тис</i>	дерево	матеріал	Г
<i>титан</i>	кип'яцильник	елемент	О
<i>томат</i>	рослина	страва	Г
<i>топаз</i>	кристал	мінерал	Г
<i>торець, рц-я -ю</i>	один	збір.	Г
<i>травник</i>	місце	настойка	О
<i>трамвай</i>	вагон	транспорт	Г
<i>трап</i>	драбина	порода	О
<i>туман</i>	грош. од-ця	імла	О
<i>упор</i>	предмет	дія	Г
<i>фарс</i>	п'єса	жарт	Г
<i>флажолет</i>	інструмент	звук	Г
<i>Хінган</i>	місто	гора	Г
<i>Хорох</i>	місто	річка	Г

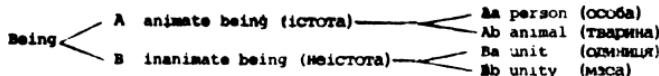
<i>xrap</i>	ч-на машини	хропіння	О
<i>центр</i>	середина	зосередження	Г
<i>циклон</i>	пристрій	вітер	О
<i>цоколь</i>	ч-на електро- лампи	ч-на будівлі	Г
<i>чавун</i>	посудина	матерія	Г
<i>шаблон</i>	пристрій	зразок	Г
<i>шар</i>	куля	пласт	Г
<i>шафрон</i>	яблуко	рослина	Г
<i>шип</i>	виступ	шипіння	О
<i>шток</i>	стриженъ(тез)	маса (геол.)	Г
<i>штоф</i>	міра(вина)	тканина	О
<i>ячмінь, ен-я ю</i>	запалення ока	злак	Г

REFERENCES

THE NORTH SLAVIC CONTEXT OF UKRAINIAN INFLECTION

The North Slavic (NS) linguistic area (diasystem) established as a consequence of the Hungarian arrival in Pannonia, has preserved its continuity until the present. Though this NS area divided into the East and West Slavic groups, the division was not strong enough to prevent a new genetic reintegration (convergence) across the border. Inflection is used here as proof of this, since it is the only level of language which can serve as definite evidence of genetic relation in general.

Within the context of the NS area, Ukrainian (U), though a member of East Slavic group, displays important inflectional distinctions which are either shared or not shared with the West Slavic group (WS: Polish, Slovak and Czech). In the latter case, one speaks about U particularities. The genetic relations of U within the NS area are examined using the inflectional category of animate/inanimate (*ицтот/Неіцтот*). In the NS diasystem this category has the following distribution:

While Russian and Belorussian in part display only the opposition **A:B**, the other NS languages use the opposition **a:b**, employing a specific morpheme or a set of morphemes for this purpose, cf. eg.

	Cs	Sk	Po	U	BR	R
1 paradigm mean	A	A	A	A(+Ba)	A	-
2 Vocative	A or Aa	-	A or Aa	A or Aa (Aa)	(Aa)	-
3 Genitive Sg. <i>к</i>	B	B	B	(Bb)	(Bb)	(Bb)
4 Dative Sg. <i>-ою</i>	An	Aa	A+B	A or Aa	-	-
5 Nominative Pl. <i>люди</i>	Aa	Ad	Aa	(Aa)	-	-
6 Accusative Pl. <i>людь</i>	A	Ab	Al	Ab	Ab	-

Unlike the pair **Aa:Ab**, shared with WS, the pair **Ba:Bb** is a genuine U particularity. It is manifested by contrasts

